

Kontrolinstruks

til kontrol af HACCP landbrug

Kolofon

Kontrolinstruks for kontrol af HACCP-landbrug

Denne instruks træder i kraft 30. september 2020. Ansvarlig for ajourføring af instruksen er, Foder- og Fødevarerikkerhed, Fødevarerstyrelsen samt Jordbrugskontrol, Landbrugsstyrelsen.

Instruksen er udarbejdet af Fødevarerstyrelsen, Foder og Fødevarerikkerhed, i samarbejde med Landbrugsstyrelsen, Enhed for Jordbrugskontrol.

© Miljø- og Fødevarerministeriet

Miljø- og Fødevarerministeriet

Fødevarerstyrelsen

Stationsparken 31-33

2600 Glostrup

Tlf: 72 27 69 00

www.fvst.dk

Landbrugsstyrelsen

Nyropsgade 30

1780 København V

Tlf: 33 95 80 00

www.lbst.dk

ISBN: **978-87-7120-105-5**

1. FORMÅL	4
2. RETSGRUNDLAG	5
3. GENERELT	6
3.1 SIKKERHED OG VETERINÆRFORSKRIFTER	6
3.2 KONTROLANTAL	6
3.3 HVEM ER OMFATTET AF KONTROLLEN	6
3.4 TIDSFRISTER FOR KONTROLLENS GENNEMFØRSEL	7
3.5 ANDEN KO	7
4. KONTROLBESØGET	8
4.1 INDLEDNING	8
4.2 VÆRKTØJER	8
4.3 FORBEREDELSE	9
4.3.1 <i>Fejlregistrerede og afmelding</i>	9
4.4 UNDER KONTROLBESØGET - KONTROLVEJLEDNING	9
4.4.1 <i>Kontrolpunkt "Kvalitetsstyringssystem" (Risikovurdering)</i>	10
4.4.2 <i>Kontrolpunkt "Kvalitetsstyringssystem" (Arbejdsplaner)</i>	10
4.4.3 <i>Kontrolpunkt "Skriftlighed" (Kvittering, dokumentation og registrering)</i>	10
4.4.4 <i>Kontrolpunkt "Foderanlæg" (Egnethed)</i>	11
4.4.5 <i>Kontrolpunkt "Foderanlæg" (Renholdelse)</i>	11
4.4.6 <i>Kontrolpunkt "Analyseplaner"</i>	12
4.4.7 <i>Kontrolpunkt "Sporbarhed"</i>	12
4.4.8 <i>Kontrolpunkt "Medarbejdere"</i>	13
4.4.9 <i>Kontrolpunkt "Opbevaring og håndtering"</i>	13
4.4.10 <i>Kontrolpunkt "Skadedyr"</i>	13
4.4.11 <i>Kontrolpunkt "Rengøring og vedligehold"</i>	14
4.5 PRØVETAGNING	14
4.6 UDFYLD KSK	14
4.7 DAN ET BREV (EN KONTROLRAPPORT)	15
4.8 HJÆLP TIL UDVALGTE OMRÅDER	15
4.8.1 <i>Er det et tilsætningsstof eller et fodermiddel?</i>	15
4.8.2 <i>Kvalitetsstyring og HACCP</i>	17
4.8.3 <i>Risikovurdering (HACCP-analyse)</i>	18
4.8.4 <i>Procedurer og arbejdsplaner</i>	19
4.8.5 <i>Kvalitetskontrolplan</i>	19
4.8.6 <i>Dokumentation og kvittering</i>	20
4.8.7 <i>Salg af hjemmeblandet foder</i>	20
4.8.8 <i>Tilsætningsstoffer i dyrenes drikkevand</i>	21
5. EFTER KONTROLBESØGET	22
5.1 KONTROLBESØG UDEN AFVIGELSER	22
5.2 KONTROLBESØG MED AFVIGELSER OG HØRING	22
6. TIDSREGISTRERING	22
7. FORTEGNELSE OVER BILAG	22

Information vedrørende kontrolinstruksen

Denne kontrolinstruks er henvendt til kontrollører, der udfører kontrol med kvalitetsstyringssystemet hos landbrug, der anvender forblandinger eller fodertilsætningsstoffer i ren form, de såkaldte HACCP-landbrug. HACCP står for Hazard Analysis and Critical Control Points, hvilket kan oversættes til risikoanalyse og kritiske kontrolpunkter.

Instruksen kan indeholde internt sprogbrug og henvisninger til interne dataprogrammer, som personer uden for Landbrugsstyrelsen ikke har adgang til. Hvis der er bilag knyttet til instruksen, vil de normalt også være tilgængelige, men der kan være tilfælde, hvor vi har vurderet, at den kontrollerede har mulighed for at omgå kontrollen, hvis de pågældende informationer er offentligt tilgængelige. Af denne grund kan bilag være klassificeret som interne arbejdsdokumenter, som dermed kun er tilgængelige for medarbejdere i Landbrugsstyrelsen og Fødevarestyrelsen.

Nærværende instruks er gældende fra 2020 og følgende kontrolår, såfremt der ikke forekommer rettelser/ændringer af instruksen. Disse vil blive offentliggjort i form af en revideret kontrolinstruks på Landbrugsstyrelsens hjemmeside samtidig med, at kontrollørerne modtager ændringerne.

1. Formål

Formålet med kontrollen er, at kontrollere om primærproducenter, der anvender forblandinger eller fodertilsætningsstoffer, i ren form, i deres foderproduktion, har udarbejdet et skriftligt kvalitetsstyringssystem og ajourfører skriftlige procedurer løbende.

Formålet med instruksen er, at sikre en korrekt og ensartet kontrol af HACCP registrerede primærproducenter i Danmark i henhold til foderstof- og hygiejnelovgivningen.

2. Retsgrundlag

Kontrollen foregår med udgangspunkt i de herunder nævnte regelsæt samt i denne instruks.

Ret til at udføre kontrollen: Landbrugsstyrelsens ret til at udføre kontrollen fremgår af § 2, stk. 2 i Bekendtgørelse nr. 1273 af 27. november 2017 om Landbrugsstyrelsens opgaver og beføjelser.

Foderbekendtgørelsen, bekendtgørelse nr. 731 af 29. maj 2020.

Foderhygiejneforordningen, Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 183/2005 af 12. januar 2005 om krav til foderstofhygiejne med senere ændringer.

Foderstofloven, lovbekendtgørelse nr. 1000 af 2. juli 2018.

Landbrugsstyrelsens kontrollører har adgang til driftsbygninger og driftsarealer uden retskendelse. Dette fremgår af § 3, stk. 1 i foderstofloven.

Bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse, bekendtgørelse nr. 1108 af 11. november 2019.

3. Generelt

Generelle bestemmelser for udførelse af kontrol kan findes i Den generelle kontrolinstruks, som findes på Landbrugsstyrelsens intranet. Bedrifter, som skal kontrolleres, er oprettet i VAKS under opgavekode 5131H_åå.

3.1 Sikkerhed og veterinærforskrifter

Der må ikke gennemføres kontrolbesøg i besætninger, der er under offentligt tilsyn for visse specielle smitsomme husdyrsygdomme, som f.eks. Newcastle Disease samt Mund- og Klov-syge.

Ved besøg i svinebesætninger skal der tages højde for karantænetider, se www.spf-sus.dk. Vælg fanen "Besøgsrækkefølge" i menuen.

Ydermere, skal MRSA- og anden smitte forebygges, og en uddybende vejledning kan findes i [Den generelle kontrolinstruks](#).

3.2 Kontrolantal

Bedrifter, som skal kontrolleres, er oprettet i VAKS under opgavekode 5131H_ÅÅ, Kontrol med HACCP-landbrug. Antallet af kontroller fremgår af kontrolaftalen for det pågældende år.

3.3 Hvem er omfattet af kontrollen

Kontrolpopulationen omfatter alle bedrifter, som bruger forblandinger og fodertilsætningsstoffer i ren form i deres foder.

Kontrolpopulationen er hentet fra Landbrugsindberetning.dk under "Foder og fødevarer", hvor alle landbrugsvirksomheder selv afgiver oplysninger om eventuel brug af forblandinger og fodertilsætningsstoffer i ren form.

Hvis et fodertilsætningsstof er godkendt til brug i vand, er brugen af dette stof også omfattet af kontrollen. Bedrifterne skal have et skriftligt kvalitetsstyringssystem baseret på HACCP-principperne.

Dog må ensileringstilsætningsstoffer bruges til ensilering uden krav om "HACCP-registrering" og kvalitetsstyringssystem. Godkendte ensileringstilsætningsstoffer fremgår af EU listen "Register over tilsætningsstoffer". Behandling af ensilage med konserveringsmidler i forbindelse med udfodring er ikke ensilering, men konservering. Dette kræver HACCP. Det samme gælder for brug af organiske syrer i vådfoder, dette er også konservering og kræver HACCP.

Se afsnit 4.8.1 *Er det et tilsætningsstof eller et fodermiddel?* for uddybning.

Brug af biocider er ikke omfattet af denne kontrol. Biocider er desinfektionsmidler til forskellige formål, f.eks. til desinfektion af stalde og vand¹.

Se afsnit 4.8.1 for uddybning vedr. tilsætningsstoffer.

3.4 Tidsfrister for kontrollens gennemførelse

Kontrollen foretages hele året og varsles om muligt med 14 dage. Varslingens primære formål er at sikre, at landbruger kan samle relevante dokumenter, så disse er tilgængelige på kontrol-dagen. I forbindelse med varsling bliver det ofte også afklaret, om en landbruger er fejlregi-streret og dermed slet ikke skal have denne kontrol. Vedr. retssikkerhedsloven henvises der til [Den generelle kontrolinstruks](#), som findes på Landbrugsstyrelsens intranet under instrukser.

3.5 Anden KO

Hvis der konstateres overtrædelser af regler for tilsætningsstoffer, som er omfattet af kryds-overensstemmelse, så skal dette afrapporteres i 5050 skemaet i VAKS. Se selvstændig vejled-ning for denne kontrolopgave.

Der henvises i øvrigt til [instrukser for krydsoverensstemmelse](#).

¹ Biocider skal være mærket med tydeligt information om hvordan midlet skal bruges, i hvilke mængder, til hvilket formål, faresymbol m.m. Ordet "biocid" står ikke på etiketten. Biocider er godkendt efter Miljøstyrelsens regler.

4. Kontrolbesøget

Dette kapitel omhandler det fysiske kontrolbesøg.

4.1 Indledning

Kontrollen tager udgangspunkt i hygiejnereglerne om HACCP-principper og bilag II om krav til god produktionspraksis på landbrug, der anvender tilsætningsstoffer eller forblandinger i fodringen.

Landbruger skal have et skriftligt kvalitetsstyringssystem baseret på HACCP-principperne, når denne bruger tilsætningsstoffer eller forblandinger i foder (eller vand²) til sine dyr.

Kontrollen gennemføres primært ved at interviewe landbrugeren om dennes kvalitetsstyringssystem. Landbruger skal redegøre for risikovurderingerne og kunne fremvise skriftlige arbejdsplaner for alle procestrin samt fremvise dokumentation for, at de forskellige opgaver er udført.

Forud for kontrollen benyttes den "Kontrolforberedende rapport - marker, dyr og gødning" til at danne et overblik over besætninger og deres størrelse.

Brug fokuslisten (se næste afsnit for beskrivelse), når du er på kontrol.

4.2 Værktøjer

"Kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning".

Inden selve kontrolbesøget skal der dannes en "Kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning". Besætninger og afgrøder fremgår af den kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning. Det fremgår også af rapporten, hvis et CVR nr. er ophørt. På rapporten kan man også se de seneste kontroller og deres resultat i form af status koden FSO/FJL.

Fokusliste

Der er udarbejdet en fokusliste til brug ved den fysiske kontrol. Fokuslisten beskriver i stikordsform de enkelte kontrolområder, giver eksempler til forklaring af det konkrete område og henviser til den bagvedliggende hjemmel samt punkt i kontrolskemaet (KSK). Se fokuslisten Bilag 1.

Skemaer

Der er tilknyttet et KSK til kontrolopgaven 5131H_ÅÅ i VAKS, til udfyldelse af kontrolrapporten.

Breve til landbrugeren

Der findes et varslingsbrev samt et høringsbrev og et "OK"-brev til kontrolopgaven. Brevene følger standarden for Landbrugsstyrelsen.

² Enkelte tilsætningsstoffer er godkendt til brug i drikkevand. Brug af disse stoffer kræver også HACCP-registrering, et skriftligt kvalitetsstyringssystem m.v.

Høring af eventuelle overtrædelser af bestemmelser omfattet af krydsoverensstemmelse skal altid foregå fra Kontrolopgaven 5050_ÅÅ. Se separat vejledning for kontrol med krydsoverensstemmelse.

4.3 Forberedelse

Kontrollen skal varsles. Varsling skal ske skriftligt 14 dage inden kontrollen og kan med fordel suppleres med et telefonopkald inden. Ved telefonopkaldet kan det afklares, om landbruger reelt bruger forblandinger eller fodertilsætningsstoffer i ren form, eller om landbruger er fejlregistreret.

Hvis landbruger i telefonen forklarer, at de bruger stoffet, skal de have en fysisk kontrol.

Inden selve kontrolbesøget skal den "Kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning" dannes (Se evt. 4.2 for beskrivelse).

4.3.1 Fejlregistrerede og afmelding

Hvis en landbruger i forbindelse med varsling oplyser, at der ikke benyttes fodertyper, som kræver HACCP-registrering, skal denne selv gå til Landbrugsindberetning.dk og rette dette. Landbruger skal benytte det log-in/NemId, der er tilknyttet det pågældende CVR, som bedriften har.

Kontrollen skal i så fald annulleres, hvorved landbruger kan indgå i populationen til andre kontroller. Selvom kontrollen bliver annulleret, og der ikke skal udføres kontrol på stedet, skal den tid, der er brugt i forbindelse med varslingen noteres i mTid. Se nærmere kapitel 6.

4.4 Under kontrolbesøget - kontrolvejledning

Nogle af kontrollens fokusområder er risikovurderinger, arbejdsplaner, dokumentation og sporbarhed samt renholdelse af foderanlæg og foderlade.

Landbruger skal have udarbejdet en skriftlig risikovurdering for hvert procestrin i produktionen af foderet med forblandinger og/eller tilsætningsstoffer.

De almindeligste procestrin på et landbrug er:

Varemodtagelse – Opbevaring – Dossering – Opblanding – evt. Opbevaring igen – Udfodring.

Håndtering og produktion af foder med tilsætningsstof/forblanding skal som hovedregel ske efter skriftlige arbejdsplaner (procedurer), som landbruger har udarbejdet for hvert procestrin.

Når en arbejdsopgave/et procestrin er udført, skal der som hovedregel kvitteres skriftligt for dette. Kvittering kan ske på tavle, i notesbog eller på anden måde.

Rengøring skal ske efter rengøringsprogrammer. Der er ikke krav om at disse er skriftlige.

Der skal være fuld sporbarhed for køb og brug af foder. Hvornår er der skiftet til nyt parti/batch af tilsætningsstof/forblanding? Arbejdsplan og dokumentation skal være skriftlig.

Se de efterfølgende afsnit 4.4.x for uddybning af hvornår, der må forventes skriftlighed, og hvornår en arbejdsopgave kan foregå uden skriftlig arbejdsplan og dokumentation.

Herunder er eksempler på opklarende spørgsmål, som kan stilles under kontrollen.

4.4.1 Kontrolpunkt "Kvalitetsstyringssystem" (Risikovurdering)

Landbruger skal vurdere, om en fejl i håndteringen kan medføre risiko for enten fødevarerisikoen, dyrenes sundhed eller miljøet. Landbruger skal foretage en risikovurdering.

Der skal være udarbejdet en skriftlig risikovurdering for hvert procestrin, som stoffet indgår i. På landbrug vil følgende procestrin ofte være relevante: Varemodtagelse – evt. Opbevaring – Dosering – Opblanding – evt. opbevaring - Udfodring

- Hvilket fodertilsætningsstofbruger/forblanding bruger du?
- Vil du vise mig din risikovurdering?
- Kan du udpege de steder i processen, hvor der er særlig risiko for, at noget kan gå galt i din produktion af foder?
- Hvorfor har du valgt det niveau af risici for dette procestrin?

Se afsnit 4.8.3 for uddybning.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 1 i KSK.

4.4.2 Kontrolpunkt "Kvalitetsstyringssystem" (Arbejdsplaner)

Der skal være en plan for hvert procestrin fra varemodtagelse til udfodring samt for den efterfølgende kontrol af brugen af tilsætningsstoffer. Planerne skal imødegå de risici, som fremgår af risikovurderingen. På landbrug vil følgende procestrin ofte være relevante: Varemodtagelse – evt. Opbevaring – Dosering – Opblanding – evt. Opbevaring – Udfodring.

Planerne skal følges, og de skal løbende ajourføres, så de passer til arbejdsgangen på bedriften. Hvis landbruger anvender skabeloner, skal disse også tilpasses, så de passer til den konkrete bedrift.

- Må jeg se arbejdsplan for, hvordan I kontrollerer produkterne ved modtagelse?
 - Må jeg se dokumentation fra sidste leverance af foder?
- Hvor har du din plan for blanding af foder?
 - Hænger den fremme?
 - Er den nem at følge for medarbejderen?
 - Hvor kan jeg se kvittering for, at tilsætningsstoffet er tilsat?

Se afsnit 4.8.4 for uddybning.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 4 i KSK.

4.4.3 Kontrolpunkt "Skriftlighed" (Kvittering, dokumentation og registrering)

Der skal være en kvittering for, at en konkret proces er udført, som beskrevet i arbejdsplanen. Kvitteringen kan eksempelvis ske i en notesbog eller på en kalender, som opbevares sammen med arbejdsplanen. Hvis kvittering sker på et Whiteboard, skal der tages et foto af optegnelserne, før de slettes.

Nogle systemer gemmer selv oplysningerne om indvejede mængder. Hvis ikke skal landbruger manuelt notere hver gang.

- Hvordan opbevarer du sporbarhedsoplysningerne for indkøbt foder?
- Må jeg se kvittering for, at I har kontrolleret varerne ved sidste modtagelse?
- Hvordan kvitterer du for, at "stoffet" er tilsat?
- Har du noteret batch nummer (partinummer) for tilsætningsstof/forblanding?
- Hvornår skiftede du sidst til nyt parti/batch?

Se afsnit 4.8.5 for uddybning vedr. dokumentation og kvittering.

Og afsnit 4.8.7 for uddybning vedr. sporbarhed.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 7 i KSK.

4.4.4 Kontrolpunkt "Foderanlæg" (Egnethed)

Foderanlægget skal være egnet til den pågældende produktion. Der skal være en skriftlig plan for kontrol af vægte og andet måleudstyr. Planen kan f.eks. være vejledning fra firmaet.

Hvis der bruges tilsætningsstoffer med grænseværdier, skal der foreligge skriftlig dokumentation for at foderet indeholder den rette mængde, og at stoffet er homogent fordelt i det færdige foder (f.eks. flere prøver af samme parti til dokumentation for homogenitet).

- Hvilken plan (skriftlig) har du for kontrol af vægte/måleudstyr på foderanlægget (kalibrering)?
 - Hvad er producentens anbefaling for service og kontrol af anlæg?
 - Hvornår er det sidst gjort?
 - Hvordan sikre du dig, at det bliver gjort i henhold til planen?
- Hvordan kontrollere du om anlægget blander homogent?
 - Der er krav om skriftlig dokumentation for homogenitet, hvis der anvendes tilsætningsstoffer med grænseværdi.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 2 i KSK.

4.4.5 Kontrolpunkt "Foderanlæg" (Renholdelse)

Faciliteter og udstyr skal være udformet, så det er muligt at foretage tilfredsstillende rengøring. Landbruger skal holde udstyr og de umiddelbare omgivelser rene.

Hvis der ikke er rent, kan I spørge ind til planer for rengøring (rengøringsprogrammer). Disse skal ikke være skriftlige, men landbruger skal have tænkt over hyppighed m.v. Hvis der ikke er tilstrækkelig rent, har landbruger ikke efterlevet kravet om renholdelse.

- Har du en plan for rengøring af foderanlæg?
 - **OBS.** Der skal være en plan, men den skal ikke være skriftlig, og der skal ikke være kvitteret for, at rengøringen er udført

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 2 i KSK.

4.4.6 Kontrolpunkt "Analyseplaner"

Der skal være en skriftlig plan for at følge forbruget af tilsætningsstof. Planen skal vise, at stoffet bruges i korrekt dosis. Planen skal indeholde information om:

- hvor tit, dette kontrolleres
- hvordan dette kontrolleres
- hvad der skal gøres i tilfælde af, at der konstateres en afvigelse i forbruget, i forhold til det planlagte

Der skal være skriftlig dokumentation for, at forbruget af tilsætningsstof er kontrolleret regelmæssigt.

Kontrol af forbrug kan ske ved forskellige metoder afhængig af hvilket tilsætningsstof, der bruges.

Hvis stoffet har en grænseværdi, skal der være en skriftlig plan for at udtage og gemme prøver af det færdige foder ("læsseprøver"). Og der skal i så fald også være dokumentation for at planen følges.

Ved stoffer med grænseværdi, som f.eks. jern eller vitamin D vil analyser af det færdige foder oftest være det mest korrekte til at dokumentere at forbruget af tilsætningsstof følger planen. Anvendes der derimod stoffer, som ikke har grænseværdi eller stoffer, som kan være svære at analysere for, vil det oftest give det bedste resultat, hvis man i stedet hyppigt holder øje med forbruget og sammenholder dette med den producerede mængde foder.

- Hvordan overvåger du forbrug af "stoffet"?
- Tager du prøver af foderblandingen for at kontrollere indhold af stoffet?
- Har du en analyseplan?

Se afsnit 4.8.5 for uddybning.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 5 i KSK.

4.4.7 Kontrolpunkt "Sporbarhed"

Der skal være foranstaltninger til at sikre en effektiv sporing af stoffet. Det betyder, at sporbarhedsoplysningerne skal noteres ved modtagelsen af en vare, og at forskellige partier af tilsætningsstof skal holdes adskilt. Sporbarhedsjournalen kan være en faktura. Hvis ikke alle oplysninger fremgår af selve fakturaen, skal både følgeseddel og faktura gemmes. Oplysningerne skal som hovedregel gemmes i 5 år.

Ved køb og salg af foder skal de 4 sporbarhedsoplysninger være noteret:
Sælger henholdsvis køber, produktnavn, leveringsdato, mængde

Hertil kommer at landbruger skal notere batchnummer (partinummer) for det anvendte tilsætningsstof og forblanding. Der er ikke krav om, at batchnummer (partinummer) for øvrige foderemner skal gemmes.

- Hvor/hvordan gemmer du oplysninger om sporbarhed på indkøbt foder?

- Hvordan holder du forskellige partier adskilt?
 - Rengøres eventuelle siloer mellem hvert parti?

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 4 (effektiv sporing) eller 7 (registrering) i KSK.

4.4.8 Kontrolpunkt "Medarbejdere"

Det skal være klart, hvilke ansvarsområder medarbejderne har, og hvem der er ansvarlig for produktionen. Dette behøver ikke fremgå skriftlig, men det skal være klart, hvem der er ansvarlig for hvilke dele af foderproduktionen. Medarbejderne skal kunne redegøre for deres ansvarsområde.

- Hvilket ansvar har "fodermesteren"?
- Hvilket ansvar har "eleven"?
- Hvad sker der i forbindelse med afløsning ved sygdom og ferie?

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 3 i KSK.

4.4.9 Kontrolpunkt "Opbevaring og håndtering"

Foderstoffer skal opbevares og håndteres, så de kan identificeres, og fejl kan undgås. Hvis produktet kan forvekslet med andre produktet på ejendommen, eller hvis der er særlige krav til opbevaring, f.eks. temperatur eller lysforhold, skal der være en skriftlig arbejdsplan for opbevaring og placering af stofferne.

Hvor det er nødvendigt, skal der være tekniske eller organisatoriske foranstaltninger for at undgå fejl.

Ved manuel opmåling og tilsætning af stoffet kan hele portionen gøres klar, før tilsætning påbegyndes. Dette sikrer overblik over, hvor langt man er kommet med den manuelle opmåling af stoffet.

- Hvordan opbevares foderblandinger og forskellige tilsætningsstoffer?
 - Kan du vise mig, hvordan du ser forskel på de forskellige stoffer?
 - Er der behov for at markere de forskellige foderblandinger, som du har produceret?
- Er der nogle steder, hvor du bruger "organisatoriske" løsninger, for at undgå fejl?

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 4 (foranstaltninger) eller 6 (opbevaring/håndtering) i KSK.

4.4.10 Kontrolpunkt "Skadedyr"

Landbruger skal gennemføre effektive programmer til bekæmpelse af skadedyr. Landbruger skal holde skadedyr ude af bygninger. Det betyder at landbrugere har pligt til at foretage foranstaltninger med hensyn til sikring af deres ejendomme og disses renholdelse, og at rotternes leveduligheder på ejendommen begrænses mest muligt.

Landbruger skal forhindre, at dyr og skadegørere forårsager farlig forurening af foder. Kravene til at forhindre og forebygge skadedyr afhænger af, om foderet ligger ude eller inde.

- Hvordan forebygger du skadedyr?
 - Er spildfoder tilgængeligt for skadedyr?
 - Er der rede- og bosteder (rod, sækker, vegetation langs bygninger m.v.)?
 - Holdes bygningen så tæt som med rimelighed er muligt (huller i væg, kan porte og vinduer lukke m.v.)?
 - Bruges eksempelvis "skræmmefugle eller tilsvarende"
- Har du haft problemer med skadedyr?
 - Hvad har du gjort ved det?

Ministeriet har udgivet flere vejledninger om forebyggelse af rotter.

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 2 i KSK.

4.4.11 Kontrolpunkt "Rengøring og vedligehold"

Fodervogne og andet udstyr til opbevaring og transport af foder skal renholdes. Opbevaringsbeholdere og områder skal være egnede og vedligeholdte. Foder må ikke fordærve.

- Har du en plan for at holde beholdere og udstyr rent?
 - Planen skal ikke være skriftlig, men landbruger skal have tænkt over det (se evt. punkt 4.4.5 Kontrolpunkt "Foderanlæg" (Renholdelse))
- Hvordan opbevares foder
 - Ligger foder udsat, så det kan fordærve

Eventuelle overtrædelser noteres på fane 6 i KSK.

4.5 Prøvetagning

Der skal ikke tages foderprøver på denne kontrol.

4.6 Udfyld KSK

Herunder gennemgås udvalgte punkter i KSK.

Fanen "Besøgsdata"

Feltet "0.18 - Ved kontrolbesøget blev følgende drøftet". Feltet anvendes til bemærkninger, som udskrives i brevet. Dette felt må kun benyttes til drøftelser, som ikke vedrører regulære overtrædelser af regler for foder og kvalitetsstyring. Feltet kan f.eks. bruges til at oplyse om regler og til at nævne konkrete forhold, som er drøftet med landbruger.

Øvrige faner

Alle øvrige faner består af blokke, hvor man indsætter en linje, når man skal afrapportere en overtrædelse.

Når flere punkter er overtrådt, skal der oprettes en ny linje i blokken for hvert af de konstaterede forhold. Det samme gælder, hvis et forhold er omfattet af flere bestemmelser. I så fald skrives den samme tekst i "beskrivelsen" og selve høringsbrevet redigeres efterfølgende, så beskrivelsen kun fremgår en gang. Alle relevante bestemmelser tilknyttet den pågældende kontrol vil så fremgå til sidst i brevet.

Der kan være konstateret et forhold, som medfører, at der skal afrapporteres på forskellige faneer. Punktets nummer i KSK fremgår af fokuslisten. Ciffer 1 henviser til fane, mens ciffer 2 er forløbende numre, så punktet kan findes på valglisten under "Område" i blokken.

Eksempel:

Punkt 7.1 findes på fane 7, og har så nummeret 7.1 i valglisten under "Område" i blokken.

Status på KSK skema

Når indtastede data er gemt, skal skemaet have status "FSO", hvis kontrollen er fejlfri eller kun indeholder drøftelser. Skema skal have status "FJL", hvis der indrapporteres overtrædelser, og sagen dermed sendes i høring. Hvis du er kørt på kontrol, og landbruger ikke skal være HACCP registreret, skal kontrollen annulleres. Du registrerer stadig den tid, du har brugt på den forgæves kontrol, på HACCP kontoen i mtid.

4.7 Dan et brev (en kontrolrapport)

Der er både et høringsbrev og et "OK"-brev til kontrolopgaven. Brevene følger standarden for hele Landbrugsstyrelsen.

Fejl og bemærkninger vil altid komme automatisk fra VAKS, når KSK er udfyldt korrekt.

4.8 Hjælp til udvalgte områder

Herunder er en række udvalgte områder uddybet.

4.8.1 Er det et tilsætningsstof eller et fodermiddel?

Det kan i nogle tilfælde være svært at vurdere, om et stof er et fodermiddel eller et tilsætningsstof. Skemaet (tabel 1) kan bruges til en foreløbig kategorisering af stoffet, men den endelige kategorisering vil ofte først kunne afklares efter en nærmere undersøgelse af en eventuel mærknings seddel eller andre bilag.

Foderblandinger, som f.eks. tilskudsfoder eller mineralsk foder, kræver ikke HACCP-registrering eller et skriftligt kvalitetsstyringssystem. Det fremgår af mærkningen af produktet, hvis det er et tilskudsfoder eller et mineralsk foder.

Tabel 1

Stof	Eksempler	"Tommelfinderregel"	Fremgår af:	Krav til brugeren
Tilsætningsstoffer og forblandinger	<p>Sporstoffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Zinkoxid (Bidrager med Zink, Zn)</i> - <i>Jernsulfat (Bidrager med Jern, Fe)</i> <p>Vitaminer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Oftest A, D og E</i> <p>Andre tilsætningsstoffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Myresyre, Citronsyre og benzoesyre (Konservering af foderet)</i> - <i>Bindemidler (støvbindere, men anvendes nogle gange som såkaldte "toksinbindere")</i> 	Sporstoffer og vitaminer står i mg eller i.e. på en almindelig mærkningsseddel	EU-Registreret over tilsætningsstoffer	HACCP-registrering og skriftligt kvalitetsstyringssystem
Fodermidler	<p>Kridt/Foderkridt/Calciumcarbonat (<i>Bidrager med Calcium, Ca</i>)</p> <p>Salt/Fodersalt (<i>Bidrager med Natrium, Na</i>)</p> <p>Magnesiumoxid eller magnesiumfosfat (<i>Bidrager med Magnesium, Mg</i>)</p> <p>Dextrose</p> <p>Glukosesirup</p>	Bidrager med stoffer, som står i gram eller % på en almindelig fodermærkningsseddel	Fodermiddelfortegnelsen (forordning 68/2013) eller fodermiddelregisteret	Ingen specielle krav (Intet krav om HACCP)

OBS! - Supplerende bemærkninger til oplysningerne i tabel 1:

Foderblandinger, fodermidler og biocider

Foderblandinger og fodermidler skal bruges uden HACCP. Det fremgår af mærkningen på produktet, hvis det er et tilskudsfoder. Brug af biocider til vanddesinfektion i drikkevandet er heller ikke omfattet af krav om HACCP.

Ensilering og konservering

Anvendelse af stoffer godkendt i gruppen ensileringstilsætningsstof til ensilering kræver ikke HACCP. Vær opmærksom på at behandling af ensilage og andet foder med konserveringsmidler i forbindelse med håndtering og udfodring ikke er ensilering, men konservering. Konservering kræver HACCP.

Eksempelvis skal landbruger være HACCP registreret, hvis denne selv;

- løbende tilsætter organisk syre (konserveringsmiddel) til vådfoder
- i høst behandler korn/majskerner med organisk syre (konserveringsmidler)
- løbende konserverer enden af ensilagestakken med organisk syre

Landbruger skal ikke være HACCP registreret, hvis denne;

- i forbindelse med snitning og samkøring af afgrøder selv tilsætter et ensileringsmiddel (fx en organisk syre)
- har en maskinstation til at varetage snitning og samkøring af afgrøden, og der bruges tilsætningsstoffer.

Tilsætningsstoffer i drikkevand

Kun enkelte tilsætningsstoffer er godkendt til brug i drikkevand. Tilsætningsstoffet må kun bruges i vand, hvis stoffet er EU godkendt til det. Ulovlig brug af tilsætningsstoffer i drikkevand er en overtrædelse af KO krav 2.16 og skal indrapporteres på kontrolopgave 5050_ÅÅ.

Når et tilsætningsstof er godkendt til brug i vand, så gælder samme betingelser, som ved brug af andre tilsætningsstoffer dvs. krav om "HACCP-registrering" og et skriftligt kvalitetsstyringsystem.

4.8.2 Kvalitetsstyring og HACCP

Formålet med kvalitetsstyring er

- at producere en sikker vare
- at producere en ensartet vare

Kvalitetsstyring er en proces, hvor man planlægger og beskriver sit arbejde, og herefter kontrollerer, at planen virker, når man følger beskrivelsen. Hvis ikke planen virker, må man ændre på sin plan. Brug af kvalitetsstyring er derfor en proces, et "hjul":

Planlæg -> Udfør -> Dokumenter -> Kontroller -> Planlæg ->...

Planlægning sker efter en risikovurdering (HACCP-analyse) (se næste afsnit).

Hvert procestrin i produktionen skal beskrives. På landbrug har man oftest følgende procestrin/arbejdsgange:

Varemodtagelse, Opbevaring, Dosering, Opblanding, evt. Opbevaring igen og Udfodring

Hertil kommer støttefunktioner som rengøring og vedligehold. Der skal være en skriftlig plan for kontrol og vedligehold af foderanlægget, og det skal dokumenteres, at kontrol og vedligehold af anlægget er udført.

Landbruger skal have en plan for rengøring af foderanlæg og opbevaringsområder. Planen skal ikke være skriftligt, og der er ikke krav om skriftlig dokumentation for at rengøringen er udført. Men foderanlæg, opbevaringsområder m.v. skal fremstå rene.

Kvalitetsstyringssystemet skal være baseret på HACCP-principperne, principperne om 'Hazard Analysis of Critical Control Points' (Risikoanalyse af Kritiske Styringspunkter).

De 7 HACCP principper (omtalt i foderhygiejneforordningens, Artikel 6, stk. 2) er:

- Identificér farer (Analyser risici, HACCP-analysen)
- Identificér kritiske styringspunkter (CCP) og kritiske punkter
- Fastsæt en kritisk grænse
- Overvåg produktionen
- Udfør korrigerende handlinger, hvis overvågning viser problem
- Verificér af procedurer i punkt a) til e) virker
- Dokumentér at punkt a) til f) anvendes effektivt

De 7 principper er uddybende omtalt i foderhygiejneforordningens, Artikel 6, stk. 2, og i mange artikler og indlæg på Internettet.

4.8.3 Risikovurdering (HACCP-analyse)

Risikovurderingen (HACCP-analysen) skal udføres før kvalitetsstyringssystemet udarbejdes. Denne er grundlaget for udarbejdelsen af selve kvalitetsstyringssystemet. Når risikovurderingen gennemføres, må man ikke tage hensyn til eventuelle nuværende procedurer/foranstaltninger, som medvirker til en sikker produktion af foder, fx vejledninger, gode vægte eller computerstyring.

Eksempel på hvordan en risikovurdering gribes an:

Korrekt vurdering: "Det er farligt, hvis jeg tilsætter forkert mængde tilsætningsstof. For at forebygge denne fare, skal jeg have fokus på afvejning og vedligehold af vægte"

Forkert vurdering: "Min fodervægt er god, så jeg tilsætter aldrig forkert mængde tilsætningsstof, derfor er der ingen fare"

Der skal udføres en risikovurdering for hver arbejdsgang. Der er ingen formkrav til en risikovurdering, men ofte bruges et lille diagram med konsekvens som funktion af sandsynlighed. Risikovurderingen skal foreligge på skrift.

Konsekvens

Alvorlig C	Kræver nedskrevne procedurer (Skriftlige arbejdsplaner)	Indbyggede fysiske/-kemiske forholdsregler Styring via CCP nødvendig.	Undgå proces eller procedure
	Klares ved uddannelse af Personale (GMP)	Kræver nedskrevne procedurer (Skriftlige arbejdsplaner)	Indbyggede fysiske/-kemiske forholdsregler Styring via CCP nødvendig.
	Kræver ikke formaliseret kontrol	Klares ved uddannelse af Personale (GMP)	Kræver nedskrevne procedurer (Skriftlige arbejdsplaner)
	Lav 1	2	Høj 3
			Sandsynlighed

Når risikoen for et konkret procestrin er afdækket, kan man arbejde videre med de skriftlige arbejdsplaner og procedurer for netop dette procestrin.

4.8.4 Procedurer og arbejdsplaner

Begreberne procedurer, instrukser og arbejdsplaner bruges ofte i flæng, men der er forskel.

- I et kvalitetsstyringssystem beskriver proceduren, hvad der skal ske, mens instruks beskriver hvordan det skal ske.

Eksempel:

Medhjælperen skal feje en gang om ugen (procedure)
Brug den gule kost og start ved hoveddøren (instruks)

I mange tilfælde er den skriftlige vejledning et mix af procedure og instruks, og i andre tilfælde findes kun procedure. I landbruget bruges oftest ordet "arbejdsplan" om den skriftlige vejledning uanset om denne kun er en instruks eller om den er en mix af instruks og procedurer.

Arbejdsplanerne skal løbende opdateres, så de passer til bedriften og de faktiske forhold. Arbejdsplaner skal også følges, hvilket betyder at man skal gøre det, der står i planen. Hvis dette af forskellige årsager ikke længere giver mening, skal arbejdsplanen opdateres. Står der eksempelvis i arbejdsplanen, at man kontrollerer forbruget af tilsætningsstof hver dag, så er det forkert, hvis man kun kontrollerer forbruget en gang om ugen.

4.8.5 Kvalitetskontrolplan

Der skal foreligge en skriftlig kvalitetskontrolplan. Denne skal omfatte de kritiske punkter i fremstillingsprocessen.

Planens indhold er derfor afhængig af hvilket tilsætningsstof, den konkrete bedrift anvender og hvordan dette håndteres og blandes.

Ses eksempelvis på kontrol af forbrug, kan dette ske ved forskellige metoder afhængig af hvilket tilsætningsstof, der bruges.

Ved tilsætningsstoffer med grænseværdi, som f.eks. jern eller vitamin D vil analyser af det færdige foder oftest være det mest korrekte. Ved udtagning af flere prøver til analyse kan man dokumentere, at foderet indeholder den rette mængde tilsætningsstof, og vise, at dette er opblandet homogent.

Når tilsætningsstofferne ikke har grænseværdi, eller hvis der anvendes stoffer, som kan være meget svære at analysere for, kan kontrollen eventuelt ske ved at landbruger opsummerer det daglige forbrug og sammenholder dette med forventet forbrug.

Det daglige forbrug skal følge blanderecepten og svare til forbruget i den producerede mængde foder. Hvis der eksempelvis anvendes et konserveringsmiddel (f.eks. propionsyre) uden grænseværdi, kan ugentlige målinger af forbrug i palletanken sammenholdes med mængden af produceret foder. Derved kan det dokumenteres, at den rette mængde konserveringsmiddel er anvendt den uge.

4.8.6 Dokumentation og kvittering

Der skal dokumenteres og registreres på flere niveauer:

- Sporbarhedsoplysninger og batchnummer (partinummer) skal noteres
- Når en opgave er udført i henhold til en skriftlig arbejdsplan, skal man kvittere for, at opgaven er udført
- Det skal dokumenteres at kontrol af kvalitetsstyringssystemet er udført

Dokumentation for at en opgave er udført, er ikke det samme som at bevise, at den pågældende opgave er effektiv i forhold til fremstilling af foderet. For at dokumentere, at hele kvalitetsstyringssystemet er effektivt, kan man bruge analyseresultater, som viser at foderet indeholder den rette mængde tilsætningsstof.

Nogle procestrin dokumenteres automatisk. Det kan eksempelvis være automatisk indvejning af tilsætningsstof til foderblanderen, mens andre opgaver kræver, at man selv hver gang kvitterer for, at jobbet er udført. Det kan eksempelvis være kontrollen ved varemottagelse, og den regelmæssige kontrol af forbruget af tilsætningsstof.

4.8.7 Salg af hjemmeblandet foder

En landbruger må ikke sælge indkøbt foder eller foder, som denne selv har blandet, uden at være registreret som rigtig fodervirksomhed. Dette gælder alle former for indkøbt foder, altså både indkøbte primærprodukter (f.eks. korn og hø) og andet foder (f.eks. soyaskrå eller hjemmeblandet fuldfoder).

Hvis en bedrift ønsker at sælge hjemmeblandet foder skal den lade sig registrere som en fodervirksomhed. Virksomheden skal følge de samme regler, som gælder for alle andre fodervirksomheder. Det betyder blandt andet, at virksomheden skal have et HACCP-baseret skriftligt kvalitetsstyringssystem i hele produktionen.

Det er altså ikke tilladt for et almindeligt HACCP-landbrug at sælge de færdige foderblandinger til naboer eller andre bedrifter.

4.8.8 Tilsætningsstoffer i dyrenes drikkevand

Nogle få tilsætningsstoffer er godkendt til brug i drikkevandet, mens mange andre fodertilsætningsstoffer og forblandinger ikke må gives i drikkevandet. Hvis et tilsætningsstof er godkendt til brug i drikkevandet, så gælder de samme regler, som for alle andre tilsætningsstoffer. Det betyder, at brugen kræver HACCP-registrering og skriftlig kvalitetsstyring.

Tilskudsfoder, fodermidler og diætetisk foder må anvendes i drikkevandet uden HACCP-registrering. Det samme gælder for biocider til vanddesinfektion.

5. Efter kontrolbesøget

5.1 Kontrolbesøg uden afvigelser

Ved et kontrolbesøg uden afvigelser, skal KSK have status "FSO". "OK"-brevet tjekkes automatisk ind i WorkZone, når KSK tjekkes ind fra VAKS Offline. Den kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning, lægges manuelt på sagen. Ansvarlig og udførende enhed skal forblive lokalafdelingen. Sagen afsluttes "dags dato", når det er kontrolleret, at alle relevante dokumenter ligger på sagen.

5.2 Kontrolbesøg med afvigelser og høring

1. Ved kontrolbesøg med afvigelser og høring, skal KSK have status "FJL". Høringsbrevet tjekkes automatisk ind i WorkZone, når KSK tjekkes ind fra VAKS Offline. Den kontrolforberedende rapport – marker, dyr og gødning, lægges manuelt på sagen.

Eventuelt relevante bilag for kontrolbesøget scannes ind til WorkZone, og lægges på KSK sagen. Hvis der er taget billeder, skal fotoalbum navngives "Fotoalbum-HACCP CVR XXXXXXXX". I WorkZone udfyldes feltet "plan.afslut" på KSK-sagen med dato 16 dage frem (skriv "+16d" i feltet og tryk "Gem").

Når høringsfristen er udløbet, sendes alle sagens dokumenter og bilag til Fødevarestyrelsen på mail til Primaerproducenter-fvst@fvst.dk, som opretter en ny sag hos Fødevarestyrelsen. Den afsendte mail journaliseres på sagen i WorkZone, og sagen lukkes, når det er kontrolleret, at alle øvrige relevante dokumenter også ligger på sagen. Ansvarlig og udførende enhed på sagen i Landbrugsstyrelsen er fortsat lokalafdelingen. Når afgørelsesbrevet modtages fra Fødevarestyrelsen, genåbnes sagen, og brevet lægges på. Sagen lukkes igen.

6. Tidsregistrering

Tiden, der skal noteres i KSK, er **tiden på bedriften**, altså ankomsttidspunkt og afgangstidspunkt. Den **samlede tid** (forberedelse, kørsel, tid på bedriften og sagsbehandling) skal noteres i mTID. HACCP-kontroller registreres under produktnummer: 55131 Foder og hygiejne kontrol, landbrug-A:Produktion-UA:HACCP.

7. Fortegnelse over bilag

Bilag 1: Fokusliste ved HACCP-kontrol på landbrug

Miljø- og Fødevareministeriet
Fødevarestyrelsen

Miljø- og Fødevareministeriet

Slotsholmsgade 12

1260 København V

Tel +45 38 14 21 42

mfvm@mfvm.dk

www.mfvm.dk